

Reflexions sense ordre sobre l'amor de Déu

El nostre ésser, a cada instant, té de fusta, de substància, l'amor que Déu ens duu. L'amor creador de Déu que ens manté en l'existència no és pas només sobreabundància de generositat. És també renunciament, sacrifici. No és pas només la Passió, és la Creació mateixa que és renunciament i sacrifici de la part de Déu. La Passió només n'és l'acabament. És com a Creador, que ja Déu es buida de la seva divinitat. Pren la forma d'esclau. Se sotmet a la necessitat. S'humilia. El seu amor manté en l'existència, en una existència lliure i autònoma, uns éssers altres que ell, altres que el bé, mediocres. Per amor, els abandona a la desgràcia i al pecat. Car, si no els hi abandonava, no serien. La seva presència, així com la flama mata la papallona, els llevaria l'ésser.

La religió ensenya que Déu creà els éssers finits amb graus diferents de mediocritat. Constatem que nosaltres, humans, som al límit, al límit extrem més enllà del qual ja no és possible de concebre ni estimar Déu. Dessota nostre només hi ha els animals. Som tan mediocres, tan lluny de Déu com una criatura racional ho pugui ser. És un gran privilegi. És per nosaltres que Déu, si vol venir a nosaltres, ha de fer el camí més llarg. Quan ens ha pres, conquistat, transformat els cors, som nosaltres els qui, per a anar a ell, hem de fer també el camí més llarg. L'amor és proporcional a la distància.

És per un amor inconcebible que Déu ha creat éssers talment distants d'ell. És per un amor inconcebible que Déu davalla fins a ells. És per un amor inconcebible que ells tot seguit pugen fins a ell. El mateix amor. Només poden pujar-hi per l'amor que Déu ha ficat dins seu quan els ha anat a cercar. I aquest amor és el mateix per mitjà del qual els ha creat tan lluny d'ell. La Passió no és separable de la Creació. Ja la Creació és una espècie de passió. Ja la meua existència és com un esquinçament de Déu, un esquinçament que és amor. Com més mediocre sóc, més esclatant és la immensitat de l'amor que em manté en l'existència.

El mal que veiem arreu del món sota forma de desgràcia i crim és un signe de la distància a què ens trobem de Déu. Aquesta distància, però, és amor, i per tant l'hem d'estimar. No és pas que calgui estimar el mal. Sinó que cal estimar Déu a través del mal. Quan un infant, tot jugant, trenca un objecte preciós, la mare no l'estima pas, aquesta destrucció. Però si més tard el fill se'n va lluny o mor, pensa en aquell accident amb una tendresa infinita, perquè ja només hi veu una de les manifestacions de l'existència del fill. És així com, a través de totes les coses bones i dolentes, indistintament, hem d'estimar Déu. Mentre només estimem a través del bé, no és pas Déu que estimem, és quelcom terrenal a què apliquem aquest nom. No hem pas d'intentar reduir el mal al bé cercant compensacions, justificacions al mal. Cal estimar Déu a través del mal que es produeix, només perquè tot el que es produeix és real, i perquè rere tota realitat hi ha Déu. Certes realitats són més o menys transparents; d'altres són del tot opaques; però darrere de totes, indistintament, hi ha Déu. La nostra feina és només tenir la mirada girada en la direcció del punt on es troba, tant si el podem percebre com si no. Si no hi hagués cap realitat transparent, no en tindríem cap idea, de Déu. Però si totes les idees fossin transparents, només estimaríem la sensació de claror, no pas Déu. Quan no el veiem, quan la realitat de Déu no s'ha fet sensible a cap part de la nostra ànima, llavors, per a estimar Déu, cal verament sortir fora de si mateix. Estimar Déu és això.

Per a això, cal tenir constantment la mirada girada a Déu, però sense moure's. Altrament, ¿com coneixeríem la bona direcció si una pantalla opaca s'interposés entre la claror i nosaltres? Cal estar completament immòbil.

Restar immòbil no vol pas dir abstenir-se d'actuar. Es tracta d'immobilitat espiritual, no pas material. Però cal, per voluntat pròpia, ni actuar ni, altrament, abstenir-se d'actuar. Cal fer només, en primer lloc, allò a què hom està obligat per estricta obligació; després, allò que hom pensa honestament que ens és manat per Déu; finalment, si queda un domini indeterminat, allò a què una inclinació natural ens empenyi, a condició que no es tracti de res il·legítim. D'esforços de voluntat en el domini de l'acció, només cal fer-ne per a acomplir les obligacions estrictes. Els actes que procedeixen de la inclinació no són pas evidentment esforços. Quant als actes d'obediència a Déu, hom els fa passivament; siguin quines siguin les penes que els acompanyin, no exigeixen pas esforç, pròpiament parlant, esforç actiu, sinó més aviat paciència, capacitat de suportar i de patir. La crucifixió de Crist n'és el model. Fins i tot si, vist de fora estant, un acte d'obediència sembla acompanyar-se d'un gran desplegament d'activitat, dins l'ànima només hi ha, en realitat, sofriment passiu.

Hi ha un esforç a fer que és, de lluny, el més dur de tots, però que no és pas del domini de l'acció. És el de tenir la mirada girada a Déu, de tornar-la-hi quan se n'ha desviat, d'aplicar-la-hi de tant en tant amb tota la intensitat de què es disposa. Això és molt dur, perquè tota la part mediocre de nosaltres, que és gairebé tot nosaltres, que és nosaltres, que és el que en diem el nostre jo, se sent condemnada a mort per aquesta aplicació de la mirada a Déu. I no vol morir. Es revolta. Fabrica totes les mentides susceptibles de fer-ne desviar la mirada.

Una de les mentides són els falsos déus que anomenem Déu. Podem creure que pensem en Déu quan en realitat estimem certs éssers humans que ens han parlat d'ell, o un cert medi social, o certes habituds de vida, o una certa pau de l'ànima, una certa deu de joia sensible, d'esperança, de reconfort, de consol. En aquest cas, la part mediocre de l'ànima està en completa seguretat; ni la pregària no l'amenaça.

Una altra mentida és el plaer i el dolor. Sabem prou bé que certes omissions o certes accions causades per l'atracció del plaer o per la por del dolor ens forcen a desviar la mirada de Déu. Quan ens hi deixem anar, creiem que el plaer o el dolor ens han vençut; però és molt sovint una il·lusió, això. Molt sovint el plaer i el dolor sensibles són només un pretext que pren la part mediocre de nosaltres per fer-nos desviar de Déu. En si mateixos, el plaer i el dolor no en són pas tant, de potents. No és pas tan difícil de renunciar a un plaer fins i tot embriagador, de sotmetre's a un dolor fins i tot violent. Veiem, quotidianament, com ho fa gent ben mediocre. Però és infinitament difícil de renunciar ni que sigui a un molt lleuger plaer, d'exposar-se ni que sigui a una ben lleugera pena, només per Déu; pel verdader Déu; pel que és al cel i no enlloc més. Car, quan ho fem, no és pas al sofriment que anem, sinó a la mort. Una mort més radical que la mort carnal i que semblantment fa horror a la natura. La mort d'allò que en nosaltres diu "jo".

De vegades la carn ens desvia de Déu, però sovint, quan creiem que les coses s'esdevenen així, en realitat és el contrari el que es produeix. L'ànima, incapaç de suportar aquesta presència mortífera de Déu, aquesta cremada, es refugia rere la carn, la pren per pantalla. En aquest cas no és pas la carn el que fa oblidar Déu, és l'ànima, que cerca l'oblit de Déu en la carn, que s'hi amaga. No hi ha pas falla, llavors, sinó traïció, i la temptació d'una tal traïció sempre hi és, mentre la part mediocre de l'ànima prevalgui de molt sobre la part pura. Faltes en si ben lleugeres poden ser una tal traïció; són, llavors, infinitament més greus que faltes en si molt greus causades per una falla. La traïció s'evita no pas amb un esforç, amb una violència sobre un mateix, sinó amb una simple tria. N'hi ha prou de mirar com a estranya i enemiga la part de nosaltres que es vol amagar de Déu, fins si aquesta part és gairebé tot nosaltres, si és nosaltres. Cal pronunciar dins nostre

perpètuament una paraula d'adhesió a la part de nosaltres que reclama Déu, fins quan només és encara un infinitament petit. Aquest infinitament petit, mentre ens hi adherim, creix amb un creixement exponencial, segons una progressió geomètrica, com la sèrie 2, 4, 8, 16, 32,..., així com una grana, i això sense que nosaltres hi siguem per a res. Podem aturar aquest creixement refusant-li l'adhesió, reduir-lo negligint de fer servir la voluntat contra els moviments desordenats de la part carnal de l'ànima. Tanmateix, però, aquest creixement, quan s'opera, s'opera en nosaltres sense nosaltres.

L'esforç mal adreçat al bé, a Déu, és un altre parany, una mentida de la part mediocre de nosaltres, que cerca d'evitar la mort. És molt difícil de comprendre-ho, que és una mentida, i és per això que és molt perillós. Tot s'esdevé com si la part mediocre de nosaltres en sabés molt més que nosaltres, de les condicions de la salvació, i és el que força a admetre una cosa com ara el dimoni. Hi ha gent que cerquen Déu a la manera del qui salta amb els peus junts amb l'esperança que a força de saltar cada cop un xic més alt acabarà per ja no caure, per pujar al cel. És vana, aquesta esperança. En el conte de Grimm titulat "El sastreret valent", hi ha un concurs de força entre el sastreret i un gegant. El gegant llança una pedra ben amunt, tan amunt que triga molt i molt, a caure. El sastreret, que duu un ocell a la butxaca, diu que ell pot fer molt més, que les pedres que tira no cauen; i deixa anar l'ocell. El que no té ales sempre acaba caient. La gent que salta amb els peus junts cel amunt, absorbits per l'esforç muscular no hi miren pas, al cel. I l'esguard és l'única cosa eficaç, en aquesta matèria. Car fa davallar Déu. I quan Déu ha davallat a nosaltres, ens alça, ens posa ales. Els nostres esforços musculars només són eficaços i legítims per a apartar, per a sufocar tot el que ens impedeixi de mirar; és un ús negatiu. La part de l'ànima capaç d'esguardar Déu està encerclada de gossos que borden, mosseguen i ho desbaraten tot. Hem d'agafar el fuet i domar-los. Res no prohibeix, a més, quan es pugui, de fer servir, per a aquest ensinistrament, terrossos de sucre. Sigui pel fuet o pel sucre —de fet, hi ha necessitat de tots dos, en proporció variable segons els temperaments—, l'important és domar aquests gossos, obligar-los a la immobilitat i el silenci. Aquest ensinistrament és una condició de l'ascensió espiritual, però en si mateix no és pas una força ascendent. Només n'és Déu, de força ascendent, i ve quan el mirem. Mirar-lo vol dir estimar-lo. No hi ha altra relació entre l'home i Déu que l'amor. Però el nostre amor per Déu cal que sigui com l'amor de la dona per l'home, que no gosa expressar-se per anticipació, que només és espera. Déu és l'Espòs, i és l'espòs qui ha d'anar a la que ha triat, a parlar-li, a endur-se-la. La futura esposa només ha d'esperar.

La dita de Pascal "No em cercaries pas, si no m'haguessis trobat" no és pas la verdadera expressió de les relacions entre l'home i Déu. Plató és molt més profund, quan diu "Desviar-se, amb tota l'ànima, de tot el que passa." L'home no ha pas de cercar, ni tan sols creure en Déu. Només ha de refusar l'amor a tot el que no és Déu. Aquest refús no suposa pas una creença. N'hi ha prou de constatar allò que és una evidència per a tot esperit, que tots els béns d'aquí baix, passats, presents o futurs, reals o imaginaris, són finits i limitats, radicalment incapaços de satisfer el desig de bé infinit i perfecte que crema perpètuament dins nostre. Això, tothom ho sap i s'ho confessa, un instant, molts cops a la vida, però tot seguit es menteix a fi de no saber-ho més, perquè sent que si ho sabia ja no podria viure. I aquest sentiment és just, mata, però infligeix una mort que duu a una resurrecció. Això, no se sap pas, per avançat, només es pressent la mort; cal triar entre veritat i mort o mentida i vida. Si triem el primer, si ens hi mantenim, si persistim indefinidament a refusar de posar tot l'amor en coses que no en són dignes, és a dir, en tot el d'aquí baix sense excepció, amb això n'hi ha prou. No hem pas de fer-nos cap pregunta, ni cercar res. Si un home persisteix en aquest refús, un dia o altre Déu hi anirà.

Com Electra per a Orestes, veurà, sentirà, abraçarà Déu, tindrà la certesa d'una realitat irrecusable. No per això esdevindrà incapaç de dubtar; l'esperit humà té sempre la capacitat i el deure de dubtar; però el dubte indefinidament prolongat destrueix la certesa il·lusòria de les coses incertes i confirma la certesa de les coses certes. El dubte sobre la realitat de Déu és un dubte abstracte i verbal per a qualsevol qui hagi estat pres per Déu, molt més abstracte i verbal encara que el dubte sobre la realitat de les coses sensibles; cada cop que un tal dubte es presenta, n'hi ha prou d'acollir-lo sense restriccions per tal d'experimentar com n'és, d'abstracte i verbal. En conseqüència, el problema de la fe no es posa pas. Mentre l'ésser humà no ha estat pres per Déu, no la pot pas tenir, la fe, ans només una simple creença; i no importa pas gaire que tingui o no una tal creença, car arribarà igualment bé a la fe per la incredulitat. L'única tria que s'ofereix a l'home és atorgar o no el seu amor aquí baix. Si ho refusa, d'atorgar el seu amor aquí baix, i resta immòbil, sense cercar, sense bellugar-se, en espera, sense intentar ni de saber el que espera, és absolutament segur que Déu farà tot el camí vers ell. El qui cerca dificulta l'operació de Déu més que no la facilita. Aquell qui Déu ha pres ja no el cerca pas, Déu, en el sentit amb què Pascal sembla emprar el mot de cercar.

¿Com podríem cercar Déu, si és a dalt, en la dimensió que no podem recórrer? És només horitzontalment que ens podem moure. Si és així que anem, cercant el nostre bé, i la recerca arriba a bona fi, aquesta fi serà il·lusòria, el que haurem trobat no serà pas Déu. L'infantó que, de sobte, al carrer, no veu la mare al costat corre en tots sentits plorant, però l'erra; si té prou raó i força d'ànim per a aturar-se i esperar, la mare el trobarà molt més aviat. Cal només esperar i cridar. No pas cridar ningú, mentre no sapiguem si hi ha ningú. Cridar que tenim gana, i que volem pa. Cridarem més o menys temps, però finalment serem saciats, i no ho creurem pas, llavors, ho sabrem, que verdaderament hi ha pa. Quan n'hàgim menjat, ¿quina prova més segura podríem voler? Mentre no n'hàgim menjat, ni cal ni fins és útil de creure-hi, en el pa. L'essencial és saber que tenim gana. No és pas una creença, això, és un coneixement del tot cert que només es pot enfosquir amb la mentida. Tots els qui creuen que hi ha, o hi haurà un dia, aliment produït aquí baix menteixen.

L'aliment celestial no solament fa créixer en nosaltres el bé, destrueix el mal, cosa que els nostres esforços no poden mai fer. La quantitat de mal que hi ha en nosaltres només es pot reduir amb l'esguard posat sobre una cosa perfectament pura.

No hi ha bé, aquí baix.

Notes:

1.- Aquestes reflexions Simone les escriu a finals d'abril de 1942, just després de confiar els seus *Quaderns de Marsella* a Gustave Thibon.

2.- Aquest text, juntament amb *Pensaments sense ordre sobre l'amor de Déu*, que n'és la continuació, formen una unitat. Per certs indicis, sembla com si haguessin de ser, més endavant, matèria d'una obra o d'un recull més ample, precedits pel *Pròleg*.